

ȚARA

Chișinău, *1 iulie 1991, nr 29(47)*

Livia DANDARA:

**«Președintele României ar trebui
să fie Președintele tuturor
românilor! »»**

**ILIESCU I-A DAT LUI GORBACIOV UN CEC ÎN ALB
DE-A DREPTUL IRESPONSABIL**

Rep.: Doamnă doctor Livia Dandara, ce înseamnă pentru dumneavoastră, ca istoric și ca româncă, Tratatul Iliescu-Gorbaciov? Nu credeți că acest Tratat este o capcană și pentru românii din Țară și pentru cei din afara hotarelor ei actuale?

—Capcana are mai multe componente. Nu uitați că noi am avut o Revoluție în Decembrie '89, care a avut un caracter profund anticomunist, în ceea ce privește voința tineretului și a revoltei populare care a cuprins Bucureștiul. Că de atunci curge cerneala în toate ziarele, prezentându-se fel de fel de scenarii de culise, că roadele acestei mari revolte populare au fost culese de o anumită forță politică, în detrimentul radicalității cu care tineretul a făcut Revoluția, asta este adevărat. Din această cauză toate manifestațiile care sînt de atunci, din această cauză marea dezamăgire a unei părți din tineretul revoluționar, din această cauză disperarea unora, părăsirea țării de către alții. Din această cauză și conflictele, deseori pronunțate, care au întovărășit toată perioada asta din Decembrie și pînă acum, în care există episoade marcante, printre care eu aș numi «Piața Universității din București», «Golaniada» deci, cu mesajul ei, în sensul nici măcar al adîncirii, ci al respectării dezideratelor pentru care atunci s-a murit așa cum s-a murit. Odată, dacă s-ar clarifica lucrurile și s-ar ajunge la îndeplinirea dezideratelor Revoluției, părerea celor care au crezut și cred în aceste deziderate este că și celelalte cerințe ar căpăta o dreaptă și dorită rezolvare: tratatele cu țări terțe, reglementarea relațiilor bilaterale, a oricăror tratate internaționale, deci a diplomației, pe care România ar trebui s-o promoveze, ca expresie a unei țări care, după 50 de ani, se scutură de coșmarul comunist. Și atunci, din acest punct de vedere, Tratatul cu U.R.S.S. capătă pentru noi o semnificație foarte mare. Cînd a fost perfectat? De către cine? Ce cuprinde el? Ce presupune acesta pentru prezent și ce perspective des-

chide el, avind in vedere experiența nu de 50 de ani, ci de peste 150 de ani cu privire la tratatele care au reglementat relațiile dintre români și Rusia? Noi avem o tradiție din punctul acesta de vedere. După părerea mea, nu se poate spune că tradiția relațiilor cu Rusia, pe parcursul acestor ani, este, de la început și pînă la sfîrșit, plină de fapte pozitive. Din păcate, există o tradiție: o balanță între speranța statelor românești, și mai apoi a României moderne, care au văzut, la un moment dat, în Rusia creștină, un aliat care ar putea să ne apere de alte juguri, și promisiunile date în anumite momente, cînd și Rusia avea interesul să fie aliată cu românii. Fazele erau acestea: ori Turcia ataca Rusia, ori Rusia vroia să ducă un război împotriva Turciei. Terenul de trecere și, de cele mai multe ori, de luptă între cele două mari puteri era teritoriul românesc. Interesul rușilor era să aibă în români niște aliați și, cînd incheiau cu ei tratate, rușii își luau angajamentul că dacă înving, de exemplu, într-un război, vor respecta integritatea teritoriilor românești că, după ce se va termina războiul, se vor retrage și că, dacă creștina Rusie înfringe pe turci, ea nu va atenta la independența statelor române care, din Evul Mediu și pînă în epoca modernă, pînă în 1877, au avut o independență condiționată. Dar, de fapt, ce se întimpla? Ei veneau pe teritoriul nostru, se producea ciocnirea și rămineau în țară într-o formă sau alta. Și din această cauză, noi am fost sub ocupații sui-generis, adică nu reglementate de tratative, pentru că ei nu spuneau că ne ocupă. Din această cauză, dacă e vorba de o

Arvicola DANDARA:

«Președintele României ar trebui să fie Președintele tuturor românilor!»

ILIESCU I-A DAT LUI GORBACIOV UN CEC IN ALB
DE-A DREPTUL IRESPONSABIL

traditie, aceasta este traditia unei lipse de hostilitate a Rusiei in raporturile noastre fata de romani. Pe de alta parte, o particularitate a traditiilor diplomatice romanesesti este ca printr-un contur si s-a dezvoltat in aceasta perioada este prezenta diplomatilor romani in acest contacte cu Rusia, prezenta si masura preventive fiind pentru ca, dupa ce trece razboiul, sa nu te uita in jurul sau din regim de ocupatie.

În historiografia adveșă românilor, s-a vorbit, din punctul acesta de vedere, despre un antinatism. Nu vreau să mă opresc asupra acestui fapt, în mod special. În general, o cauză dreptă nu trebuie apărută cu mare zel. Istoricul, la capitolul acesta, și de comentariu o probăruă categorie arată clar dacă a fost vorba de antinatism sau a fost numai o reacție la anxioșismul rusesc, adică se viaa nu poșorul, nația, și imedierile pe care Statul rus și armata rusă le făceau. Or, din punctul acesta de vedere, și încep să comentez Tratatul, chiar în primul pasaj al acestui Tratat se spune: *afirmând de la secole tradiția de amicitie, bună vecinătate și colaborare între ele...* Sigur, ca orice Tratat, și acesta poate să cuprindă formule consacrate, protocolare. Dar nu era să se scrie aici *afirmând de la secole tradiția* și de *la secole tradiția*. Dar chiar să dai o asemenea notă exclusivă de apropiere, de bună vecinătate, ei de des, nu de bună vecinătate, ei de

incăcare. Mai ales acum, evenimentele internaționale care ne guvernează destinul, fac dovada unei lipse de amănunț. Ma refer aici la Pactul sovieto-german de neagresiune, la consecințele lui, la anexarea Basarabiei, nordului Bucovinei, Ținutului Herta, Insulei Serpilor, și a insulelor din Delta, la Tezaurul românesc din primul și din al doilea război mondial și la dictatura comunistă, instaurată prin forța tancurilor sovietice acum 50 de ani, cu tot ce a adus ea în România și în lume. Și după toate aceste crime și fapte, se perfectă în

aceste crime și pagube. Tratatul care le-a comis. Tratatul în care se spune: «Pomîni de la vechile tradiții de amănare, bună vecinătate și colaborare...»! Aici, orice este o ipocrizie diplomatică care nu face cinste, ori este altceva. Punctul I din actualul Tratat nu este identic dar, în spiritul și în litera lui, foarte asemănător cu Articolul I din vechiul Tratat. Și iată ce se spune în acest Articol: «România și Uniunea Sovietică vor cultiva în orice situație cu stăruință». Chiar în orice situație? Chiar dacă Uniunea Sovietică va aplica forța față de frașii noștri români din Basarabia, care își revendică independența? Asta reprezintă un cec dat în alb, de-a dreptul irresponsabil. Dacă se spune: «Sigur că da, noi trebuie să urăm relată de bună vecinătate, în condițiile în care se va respecta...» și spui că, adică reglementările trebuie să guverneze relațiile dintre state, istoria cea mai recentă arată că Uniunea Sovietică mai uzează de acțiunile de forță, de intimidare și nu are de gînd să respecte dorința popoarelor. Simpla «veste-jire» a unor Tratatе pe care sovieticii le consideră înorale și căute să nu se este suficientă, dacă ele

isi pastreaza, in schimb, roadele. Ei au spus ca Pacul Ribbenrop-Molotov a fost inoral, dar roadele le mentin si daca anumele pozeaza din componența Uniunii Sovietice inchearea sa uzare de dreptul de a dispune de ele usele, iata ca sint semne ca Uniunea Sovietica nu va ceda usor.

Sovietică nu va ceda osor.

Puterea oficială din România consideră că România si U.R.S.S. vor avea relati ce state prietene in orice situatie. Acest lucru, noua, ne ridică un semn de intrebare. Si vine o chestiune si mai grava: cea ce priveste la inviolabilitatea frontierelor si integritatea teritoriala a statelor. Sigur că România este semnatara a reglementarilor internationale stabilite la acea Conferinta de pace de la Paris, semnatara, mai tirziu, a altor intelegeri, inclusiv a Actului final de la Helsinki si a Cartei de la Paris pentru o Noua Europa. Cum este posibil ca, din Protocolul de la Helsinki, care cuprinde cîteva pasaje in legatura cu frontiera, sovieticii sa la numai primul pasaj, in care se spune ca frontierele sint inviolabile, si să treacă cu vederea alii pasaji in care este scris că problema frontierelor poate fi luata in discutie si solutianata pe cale pacifica? Că sovieticii decupează numai pasajul care le convine, asta este o chestiune de care diplomația sovietică va trebui să dea seama, dar ea actuala putere din România este de aceeași părere. România fiind un stat care are in suspensie niste grave reglementari de ordin teritorial cu U.R.S.S., asta este altceva. Este cazul sa ne întrebăm cum poate actuala putere, care considera că a rupt relatiile de servitute si vasalitate in care a fost tinuta 50 de ani, sa dea un asemenea cec in alb: «România si U.R.S.S., reafirmă inviolabilitatea frontierelor si integritatea teritoriala a tuturor statelor din Europa» (?)

Rep.: Cum explicați faptul că Roma
nia este prima țară din fostul lagăr
socialist care semnează un astfel de
Tratat cu U. R. S. S.?

— Fără ca dovezile istorice să fi câștigat puterea argumentului probat, desti există aceste argumente istorice, sub formă de filme din timpul Revoluției, sub formă de declarații, făcute la procese, etc., va persista sentimentul că actuala putere din România, care și-a asumat inițial puterea provizorie, apoi puterea legitimă prin alegeri, nu dorește rupura, din punctul acesta de vedere, cu Uniunea Sovietică. Din diverse episoade care s-au produs după Decembrie '89, din faptul că s-au făcut niște vizite reciproce, are evidentă intenția și dorința puterii provizorii și apoi a celei legitime, exprimată de Frontul Salvării Naționale, de a perpetua relațiile cu U.R.S.S., dintr-o anumită formă acestor relații. Într-un fel, are justificată această chestiune. Noul trebuia să reglementăm relațiile cu un stat vecin. Dar decideratele Revoluției cereau ca aceste relații să se bazeze pe adevăr, pe un adevăr exprimat, pentru ca el să devină public, să probeze că între România și U.R.S.S. pot fi relații normale, numai dacă se rezolvă chestiunile în suspensie. Și aceste chestiuni în suspensie fin de problemele

granițelor, de adevărul istoric, de rapitul nu numai teritorial, ci și economic, aplicat de U.R.S.S. în acești 50 de ani, adică o serie întreaga de reglementări, pentru că nu poți așeza relații de bună vecinătate și amicizie fără a rezolva sau a pune în discuție existența acestor probleme nerezolvate. Or, din punctul acesta de vedere, puterea a procedat, așa spune altfel, diplomatică cu propriul popor, diplomatic, dar necolai. În primul rând, că nu s-au dat multă vreme nici un fel de detalii în presa românească, că s-ar duce tratative, că se lucrează la un Tratat. Orice tratat este precedat de o perioadă de tratative. Nu s-a spus nimic! S-a spus ceva la un moment dat, cînd ministrul de externe Năstase se afla la Chișinău, după ce fusese la Moscova și Kiev. Și — ce coincidență neferică! — tocmai cînd în Basarabia se comemora Unirea din 27 martie 1918.

Rep.: As vrea să precitez că vizita la Chisinau a ministrului român de externe a avut un caracter neoficial, și asta după ce el parafase la Moscova un Tratat, care vizează în mod direct perspectivele istorice ale națiunii române și despre care această națiune nu a avut onoarea nici măcar să fie informată...

—Mie, lucrul acesta mi-a scăpat. Va mărturisesc că eu am fost atunci, în marie, la Iași, în delegația «Pro Basarabia și Bucovina» și am participat la festivitățile prilejului ziuă de 27 martie. Am sosit la Chișinău pe 24 martie și de la Gară am fost dus direct la Adunarea Populară care avea loc atunci în Piața. Nu pot să uit, și eu îl consider un moment istoric, faptul că la acea Adunare s-a anunțat, din jumătate în jumătate de oră, că poate vor veni și cei doi Mircea, care încă nu pot veni pentru că sînt într-o discuție cu ministrul Naștase. Pînă la urmă, n-au mai venit. Noi, care eram «de dincolo», ne-am omenit asaltăți cu întrebări: «Că credeți, cum e cu Tratatul?», «Cum o să fie?». Nu știam nimic, pentru că proiectul acestui Tratat nu fusese de-

Proiectul acestui Tratat nu fusese dat publicității. Se emiteau diferite supoziții și speranțe. Chiar s' declarățiile oficiale ale conducătorilor dumneavoastră, care s-au făcut atunci seara, după vizita lui Nastase, lăsa să se înțeleagă că va fi bine. Apoi, după un timp, a plecat președintele Iliescu la Moscova, unde, afară de faptul că a semnat acest Tratat, a avut și o Conferință de presă, la care a răspuns unor întrebări. Și cînd a venit în țară, la fel i s-au pus întrebări. Dar felul în care Iliescu răspundea la aceste întrebări, în loc să împărtășească motivele de neîncredere, de neliniște, sau de revoltă față de Tratat, în mareă, și am să vă dau un singur exemplu. La Moscova, președintele Iliescu i se pune întrebarea: «D-le președinte, există voci care afirmă că noul Tratat încheiat la Moscova este defavorabil intereselor României și Republicii Moldova. Constatăm o ipotecare a viitorului românesc? Care este părerea dumneavoastră?» Asta scria ziarul «Azio» din 13 aprilie curent. Și lăsa ca a răspuns președintele Iliescu: «Cum se așemenea părere. Ele au fost exprimate într-o serie de organe

de presă din țara noastră. (Dumnealui așa numeste ziarele de opoziție: spune ori «o serie de organe», ori «o anumită parte a presei»), la o serie de cantități de stradă ale unor grupuri și de către unii români prezenti la Chișinău, când era acolo ministrul Năstase și semna acordul cu Republica Moldova» laia cum cataloghează Iliescu poziția opiniei publice românești, care deja dăduse semnalul de alarmă.

Rep.: La o recentă reuniune de stradă, care a avut loc la Cernăuți pe 9 iunie a.c., românii din nordul Bucovinei au dat și ei un semn de alarmă (al cîtelea la număr?), adresînd un mesaj Organizației Națiunilor Unite, prin care solicițau sprijinul O.N.U. în vederea obținerii celor mai elementare drepturi naționale și cetățenești.

— Ce se va spun ? Pe noi ne dor aceste aprecieri ale președintelui Iliescu, dar nu este prima și, se pare, nici ultima dată când el «taxează» astfel forțele de opoziție și mass-media. Președintele României ar trebui să fie președintele tuturor românilor. El ar trebui să aibă o poziție deasupra tuturor partidelor...

Rep.: Ar fi și firesc. Doar nu poate pretinde dl. Ilescu că a semnat un Tratat cu Gorbaciov doar în numele F.S.N.-ului sau al Partidului Socialist al Muncii...

— Exact. Dar iată ce spune el mai departe, în acel răspuns referindu-se, de astă dată, la românii din Chisinau care l-au întâmpinat pe ministrul Năstase cu «amabilități»: «Este nerealistă o asemenea poziție și o asemenea apreciere, pentru că între state, în general, trebuie să fie raporturi bune și între state vecine cu atât mai mult». Iată, așadar, un proces de intenție, ca și cum aceste voci ar fi spus să pornim cu război împotriva Uniunii Sovietice, sau că nu trebuie să avem un Tratat cu U.R.S.S.-ul. Dumnezeu! face un proces de intenție unor voci care vor, mai întâi o reglementare a diferendelor existente și pe urmă, sigur, încheierea unui tratat. De menționat că interviu respectiv a apărut înainte de a fi fost cunoscut textul Tratatului. Și noi trebuia să ne facem opiniile din acest interviu, în care n-aș zice că nu i s-a pus întrebări incomode domnului președinte. Iată, bunăoară, una din ele: «Care este poziția României față de granițele stabilite în 1940? Recunoaște România această hotărâre?». Și președintele Iliescu răspunde: «După cum se știe, chiar U.R.S.S.-ul a considerat încă bază juridică Tratatul Ribbentrop-Molotov din 1939 și, deci, toate consecințele care au urmat acestui Tratat. Dar chestiunea politică la care m-am referit este o chestiune pentru care, cred eu, vata va oferi soluții corespunzătoare, pornind, mai ales, de la schimbările și preferențele din U.R.S.S.». Deci, lasăm desimele națiunii la voia întâmplării, la voia evoluțiilor ulterioare, atunci cînd încheiem un Tratat cu statul cu care avem astfel probleme. Din răspunsul la această întrebare, opinia publică din România a început să la acți ca lucrurile sînt chiar mai grave decît s-a putut presupune.

(IVa URMA)

A conseninat:
Sergiu BURCĂ

Livia DANDARA: «Președintele Romaniei ar trebui să fie Președintele tuturor românilor!»

«NOI NU AVEM DREPTUL SĂ MINȚIM; ADEVĂRUL NE ESTE CEL MAI FAVORABIL»

(Sfîrșit. Continuare din nr. 29)

Rep.: Care credeți că ar fi modalitatea optimă de abordare a problemelor aflate în suspensie între România și U.R.S.S., astfel încât să se ajungă la un Tratat echitabil pentru ambele părți?

— De obicei, în abordarea istorică a evoluției unor relații dintre două state, se pornește pe firul cronologic, începând din clipa cînd ele au fost semnalate pentru prima dată în istorie și pînă în ultima zi. Este mult mai logic să se pornească de la ultima zi spre începuturi, pentru înțelegerea exactă a momentului în care trebuie reglementate relațiile dintre U.R.S.S. și România. Concret, trebuie să se pornească de la dezideratele revoluțiilor, fie de la Revoluția din Decembrie '89 din România, fie de la mișcarea pentru eliberarea națională a românilor din Basarabia. Deci, trebuie pornit de la această dorință strict contemporană și actuală: dorința poporului român de a dăruia sistemul comunist care a fost impus, dorința românilor de a-și hotărî singuri soarta. Și atunci, te gîndești cum s-a ajuns aici, cum au fost reglementate aceste relații, ca să știi din ce lanțuri trebuie să te eliberezi. În felul acesta, ajungi la Conferința de la Helsinki, la principiile Ligii Națiunilor, care reglementează, la ora actuală, relațiile dintre state. Dar înainte de Helsinki și de Carta de la Paris, a fost Tratatul de pace de la Paris din 1947. Cît privește problema relațiilor româno-sovietice, Tratatul de pace de la Paris, în conjunctura în care a fost încheiat, înglobează în el adevărul despre relațiile româno-sovietice, vorbind de un Acord româno-sovietic din 1940, care ar reglementa relațiile dintre România și U.R.S.S. și atunci, ne ducem la acest acord din 1940 și vedem că el nu este altceva decît un ultimatum de amenințare cu forța, la care Guvernul român a răspuns că se vede silit să procedeze la evacuarea acestui teritoriu. Acesta reprezintă un Acord? Și oare acest «Acord» nu a căzut în nulitate atunci cînd România a început războiul spre Răsărit? Din punctul de vedere al subiectului pe care îl abordăm, din această cauză a început România, sub Antonescu, războiul din Răsărit! Nu cu intenții de anexare a unui teritoriu sovietic, nu cu similitudini de regim politic cu Germania hiteristă, ci cu dorința de a elibera ceea ce a fost silit în 1940, să cedeze. Deci, în 1940, nu a existat nici un Acord între România și U.R.S.S. iar la Conferința de pace de la Paris se folosește o terminologie falsă, substituindu-se noțiunea de «ultimatum» prin cea de «acord». Admitem, prin absurd, că Ultimatumul din 1940 a fost un Acord și atunci mergem mai departe și vedem că acest «Acord» este bazat pe Pactul de neagresiune germano-sovietic din 23 august 1939, căci ce altceva a fost războiul din 1940 decît punerea în aplicare a Pactului de neagresiune din '39. În Protocolul adițional secret al acestui Pact se spune că Basarabia nu a fost a României, ci a fost legitimă unirea de la 1918. Și atunci, mergem la anul 1918, pe care avem fazele prin care Basarabia a fost autodeterminat, apoi a declarat independența, apoi a declarat unirea cu România, la care au convenit, în același an, toate provinciile românești, fiind formidat statul național unitar român, recunoscut în hotărârile lui de atunci prin Tratatul de pace de la Paris din 1920...

Deci, așa ar fi trebuit abordată evoluția relațiilor dintre România și vecinul ei de la Răsărit. Și numai după ce rezolvi aceste probleme prin tratative, ajungi la o

reglementare și atunci, sigur că da, faci un Tratat bilateral între două țări, căci trebuie să existe și un asemenea Tratat. Or, peste lucrul acesta "s-a sărit", în pofda faptului că există o tradiție cu privire la pregătirea prealabilă a unor astfel de tratate. Pe tot parcursul perioadei interbelice, strădania diplomației românești a fost îndreptată în direcția reglementării relațiilor cu U.R.S.S.-ul și pentru recunoașterea României Mari. Din 1918 și pînă în 1940, la capitolul acesta, nici un diplomat român nu a trădat interesele naționale ale României, aducînd mereu pe tapet și încercînd să clarifice aceste chestiuni.

Rep.: Care sînt reacțiile opiniei publice din România față de Tratatul Iliescu-Gorbaciov?

— La primele informații despre Tratat, la primele interviuri și răspunsuri date, la primele știri ale agențiilor de presă străine și apoi în momentul în care Proiectul Tratatului a fost făcut cunoscut, bineînțeles că opinia publică din România a fost foarte sensibilă la conținutul și perspectivele acestui Tratat. Eu n-aș putea să prezint întreaga paletă de poziții și opinii, pentru că s-ar putea scrie, deja, o carte. Exemplificările mele vor fi doar selective. Cert este că unele poziții au căpătat o virulență din ce în ce mai puternică și s-au manifestat, fie prin declarații oficiale ale unor partide și asociații, fie prin declarații de presă, prin proteste, prin apeluri, prin note, toate căpătînd, aproximativ, următoarea formulare: «Tratatul să nu fie ratificat de Parlament și nici să nu fie adus în discuție, pînă cînd nu se reiau tratativele, ca să se facă amendamente serioase la acest Tratat». Iată, de exemplu, o poziție a Redacției ziarului «România Liberă», intitulată: «In atenția Parlamentului României», avînd subtitlul «Motive de meditație înainte ratificării noului tratat cu U.R.S.S.». Care sînt aceste motive de meditație? Este vorba de Tratatul de pace de la Paris din 1947, de faptul că Basarabia este pămînt românesc, că ocuparea Basarabiei este un fapt istoric, consfințit de acte juridice internaționale, de anexarea Insulei Șerpilor și a insulelor de pe brațul Chilia, prezentîndu-se și harta. Deci, iată un documentar pe o pagină întreaga, realizat de un ziar din România, pentru ca opinia publică să ia cunoștință încă o dată și încă o dată de problemele aflate în suspensie între România și Uniunea Sovietică. Și iată și un alt gen de atitudine. La 16 aprilie, apare un «Apel către națiunile» semnat de Forumul Democratic Antitotalitar din România, care are în componența lui o serie de partide și asociații. În Punctul 6 al acestui Apel se spun următoarele: «Sentimentul național a fost profund rănit de semnarea Tratatului cu U.R.S.S. de către președintele țării, într-un moment inoportun. Convenția (adică Forumul Democratic) își reafirmă atașamentul față de cauza românilor din Basarabia și Bucovina și solidaritatea cu românii de pretutindeni». Deci, acesta este un apel colectiv. Iată o declarație a Partidului Național Țărănesc, creștin și democratic, formulată explicit numai vis à vis de Tratat, cu argumente foarte solide, în care, la un moment dat, se conchide: «Fată de cele de mai sus, cu ocazia ratificării de către Parlament a Tratatului dintre România și U.R.S.S., se impune ca el să fie îndurată prin:

1. Includerea unei referiri exprese la existența problemei Basarabiei, a Bucovinei de Nord, a Ținutului Herța, a Insulei Șerpilor, a insulelor din Delta Dunării și a tezaurului românesc.

2. Efectuarea, cu ocazia schimbului de instrumente de ratificare a Tratatului, a unui schimb de Note verbale, prin care partea sovietică să recunoască existența acestor probleme și nulitatea Pactului Molotov-Ribbentrop.

3. Includerea în Tratat a dispozițiilor menționate în Actul final de la Helsinki referitoare la frontiere (pasajul acela peste care «se sare» în argumentele avansate de sovietici).

4. Adoptarea unei Declarații a Guvernului sau a Parlamentului român privind istoricul problemei Basarabiei și a nordului Bucovinei, privind injustiția încorporării lor de către U.R.S.S., prin încălcarea dreptului internațional în vigoare în perioadele respective și a normelor în vigoare din prezent». («Dreptatea», 3 mai 1991).

Un alt gen de reacție și de poziție, pe care eu îl consider foarte semnificativ, pentru că are o valență deosebită în ochii noștri, este Consfătuirea din 7 și 14 mai, organizată de Liga Studenților, la care au participat numeroase partide, sindicate, uniuni profesionale, etc., și care a avut ca temă Tratatul încheiat de Iliescu la Moscova. Studenții au dorit să știe ce părere au partidele politice despre acest Tratat. Vreau să vă spun că la aceste dezbateri au participat Asociația foștilor deținuți politici din România, Partidul Național Creștin și Democrat, Partidul Național Liberal, Partidul Național Liberal — Aripa tină, Solidaritatea Universitară, Asociația «Pro Basarabia și Bucovina», Uniunea Artiștilor Plastici, Partidul Liberal Monarhist, Alianța Civică, reprezentanți de la sindicatele «Alfa» și «15 Noiembrie» din Brașov, sindicate formate, în mare parte, din acei revoluționari din 1987, care au întreprins o mare mișcare anticomunistă. Deci, a fost o consfătuire redevabilă, în care aceste partide, asociații, sindicate și-au spus părerea. Masa Frontului Salvării Naționale a rămas neocupată la această Consfătuire și, deci, nu s-a putut afla care este poziția partidului de guvernămînt. În schimb, s-a auzit poziția tuturor celorlalte partide și, cu mici nuanțe nesemnificative, ele au semnat un Comunicat comun în care cereau ca Parlamentul, ori să nu ia în discuție Tratatul, ori, dacă îl va lua, să reglementeze mai întîi toate problemele în suspensie, pentru că acest Tratat, în litera în care el este elaborat, nu corespunde nici adevărului istoric, nici năzuințelor poporului român. Mai ales în problema Basarabiei și a Bucovinei de Nord, el reprezintă un handicap, o piedică în calea realizării aspirațiilor românilor din teritoriile anexate.

Aș mai menționa aici poziția individuală, ca să zic așa, a «Alianței Civice», a Societății «București Chisnău», a Partidului Liber Democrat, a unor personalități politice din Senat și din Camera Deputaților, și lista este încă departe de a fi completă. Luările de atitudine și protestele au continuat, de atunci, fără întrerupere, incit se poate vorbi de un adevărat bombardament făcut din partea opoziției, mass-mediei, asociațiilor, manifestațiilor, pe măsura ce se apropia această neagră aniversare, care este 26-28 iunie. Cu puțin timp înainte de această Conferință internațională de la Chisnău, Asociația «Pro Basarabia și Bucovina», la care s-a alăturat Institutul «Nicolae Iorga», Catedra de istorie de la Facultatea de istorie din București și alte organizații, în total 6 foruri științifice și asociații culturale, au ținut timp de două zile o Sesiune de comunicări științifice în problema Basarabiei și a nordului Bucovinei.

Deci, nu este vorba de «niste voci» sau «reuniuni de stradă», cum s-a exprimat președintele Iliescu, ci de o singură voce a numeroase forțe politice, care exprimă îngrijorarea unor mase largi de cetățeni, inclusiv din Basarabia și din nordul Bucovinei, față de destinele viitoare ale națiunii române. Paleta este însă mult mai mare decît am spus eu în cîteva cuvinte.

În sfîrșit, ca istoric, consider că nu au fost în zadar toate aceste atitudini și poziții față de Tratat, pentru că altfel nu se explică tîrziu, foarte tîrziu Declarația a Parlamentului României privind Pactul Ribbentrop-Molotov și a consecințelor acestuia pentru țara noastră, adoptată cu două zile înainte de Conferința internațională de la Chisnău.

Rep.: Dacă Tratatul Iliescu-Gorbaciov va fi, totuși, adus spre ratificare, în varianta în care a fost el semnat, la ce ne putem aștepta de la Parlamentul României?

— Cum acest moment încă n-a sosit, ceea ce spun eu este o supoziție, o speranță, care are o profundă tentă subiectivă. Ea reprezintă doctina mea. Eu sper că el să nu fie adus în discuția Parlamentului, în forma în care este, și că se va tine cont de voința basarabenilor, de voința românilor din România, de voința atitor glasuri și forțe care doresc acest lucru. Sper că, dacă va fi adus în forma aceasta, deputații din Parlament, inclusiv din F.S.N., vor aduce serioase reformulări acestui Tratat, formulări care, dacă vor fi acceptate și votate, vor transforma sensibil conținutul Tratatului. Dar să admitem cazul că va funcționa «masina» de votare din Parlament. Atunci, se poate spune

ce s-a spus... Dacă acest Parlament ratifică Tratatul Iliescu-Gorbaciov, se pot produce reacții imprevizibile ale opiniei publice. Nu pentru acest Tratat s-a născut mișcarea de eliberare națională de la dumneavoastră și nu pentru asta s-a făcut Revoluția anticomunistă din România.

Rep.: Aș vrea, în final, să revin la o expresie care vă aparține și pe care ați enunțat-o mai sus: «Adevărul istoric nu trebuie apărut cu mult zel». Mie mi se pare că, prin această expresie, ați rezumat o dorință psihologică a românilor, pentru că noi credem că avem dreptate dar, în același timp, considerăm că este de la sine înțeles că noi ar trebui să ne acordăm această dreptate, fără ca noi însuși să facem prea mult pentru a ne-o apăra, spre deosebire de alte popoare vecine care, cînd este vorba să-și apere interesele, umflă totul, dar mai ales minciuna...

— Atunci, simt nevoia unei reformulări. Ba da, adevărurile noastre trebuie spuse cu multă vigoare, cu multe dovezi, pentru că dovezile probează moralitatea, așa spune, perpetua moralitate a acestui popor, probată pe parcursul existenței sale istorice. Cu atât mai mult cu cît, datorită căderii noastre în zona comunismului instituționalizat cu forță, adevărul istoric a fost atât de falsificat și a produs asupra mentalității românilor, nu mai vorbesc de cea a adversarilor, un vid de conștiință națională, care trebuie neapărat umplut cu adevăr istoric. Adevărurile noastre istorice trebuie susținute cu demnitate, avînd grijă să nu cădem într-o altă minciună. Noi nu avem dreptul să mințim adevărul ne este cel mai favorabil.

A consemnat

Sergiu B. R. A.